

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра цивільного процесу

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС НА ЗЛАМІ СТОЛІТЬ

Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу

(м. Харків, 20–21 жовтня 2016 року)

За загальною редакцією професора К. В. Гусарова

Харків
«Право»
2016

УДК 347.9
ББК 67.310я431
Ц85

Ц85 **Цивільний процес на зламі століть : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20–21 жовт. 2016 р.) / за заг. ред. К. В. Гусарова. – Х. : Право, 2016. – 164 с.**

ISBN 978-966-937-089-1

Тези доповідей учасників конференції присвячені 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, яка почала функціонувати як самостійний науковий підрозділ вищого навчального закладу 1 вересня 1966 р. на виконання наказу Міністра вищої та середньої спеціальної освіти УРСР № 262 від 27 квітня 1966 р. За півстолітню діяльність науковий колектив кафедри здійснив вагомий внесок у розвиток науки цивільного процесуального права як на теренах України, так і за її межами, брав активну участь у вдосконаленні цивільного процесуального законодавства, тим самим затвердивши свій науковий та професійно-практичний авторитет як впливової процесуальної цивілістичної наукової школи.

Для науковців, викладачів, студентів юридичних ВНЗ і всіх, хто цікавиться питаннями цивільного процесу.

УДК 347.9
ББК 67.310я431

ISBN 978-966-937-089-1

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право», 2016

прийняття Закону України «Про забезпечення гарантій грошової компенсації державою за порушення строків розгляду справи та виконання рішень суду і рішень інших органів», яким передбачити відповідальність держави за порушення розумності строків розгляду справ національними судами та органами примусового виконання.

Література

1. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Шмалько против Украины» (Shmalko v. Ukraine) от 20 июля 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/19622>.
2. Изарова И. А. Роль суда в исполнительном производстве: опыт Украины и дальнейшие тенденции развития / И. А. Изарова, С. А. Кравцов // Вестн. исполн. пр-ва. – 2015. – № 1. – С. 91–106.
3. Стратегія реформування судустрою, судочинства і суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки [Електронний ресурс] : схвал. Указом Президента України № 276/2015 від 20 трав. 2015 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.

Мамницький В. Ю.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЗАЛИШЕННЯ ЗАЯВИ БЕЗ РОЗГЛЯДУ

На сучасному етапі проведення судово-правової реформи перед законодавцем стоїть завдання вдосконалення судових процедур та приведення їх до європейських стандартів здійснення правосуддя з цивільних справ, основним із яких є доступність до правосуддя та право на справедливий судовий розгляд. Досягнення цієї мети можливе лише через вдосконалення окремих процесуальних інститутів, у тому числі й інституту залишення заяви без розгляду.

Такі європейські стандарти здійснення правосуддя з цивільних справ, як доступність до правосуддя та право на справедливий судовий розгляд, стосуються не лише особи, яка вважає своє право порушеним (позивача), а й інших заінтересованих осіб, у тому числі відповідача, оскільки процесуальне законодавство в якості одного з принципів передбачає принцип процесуальної рівності сторін.

Реалізуючи такий інститут цивільного судочинства, як залишення заяви без розгляду, суди неухильно мають дотримуватись вищезазначених європейських стандартів, враховуючи природні генетичні права учасників процесуальної діяльності на судовий захист.

На сьогоднішній день нормативні приписи процесуального законодавства щодо залишення заяви без розгляду, на наш погляд, не у повному обсязі забезпечують інтереси сторін, тому інститут залишення заяви без розгляду потребує в деякій частині вдосконалення.

Залишення заяви без розгляду – це форма закінчення судового розгляду цивільних справ без ухвалення судового рішення по суті спору, наслідком якого є можливість

повторного звернення до суду з тотожним позовом. Залишення позову без розгляду має виключний характер, оскільки, за загальним правилом, кожна цивільна справа має бути закінчена ухваленням судового рішення по суті спору. Лише у випадках, передбачених процесуальним законом, справа може бути закінчена без ухвалення судового рішення по суті. Одним із таких випадків є залишення заяви без розгляду.

Перелік підстав залишення заяви без розгляду, зазначених у ст. 207 ЦПК України, є виключним і поширеному тлумаченню не підлягає. Однак, на наш погляд, деякі підстави залишення заяви без розгляду підлягають вдосконаленню, оскільки їх застосування не забезпечує дотримання інтересів як позивача, так і відповідача. Відповідно не відповідають таким європейським стандартам здійснення правосуддя, як доступність до правосуддя та право на справедливий судовий розгляд.

Відповідно до ст. 207 ЦПК України суд постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без розгляду, якщо належним чином повідомлений позивач повторно не з'явився у судові засідання, якщо від нього не надійшла заява про розгляд справи за його відсутності (п. 3) та позивач подав заяву про залишення позову без розгляду (п. 5).

Передбачивши такі підстави залишення заяви без розгляду, законодавець виходив із того, що позивач втрачає інтерес до справи, про що свідчить його поведінка. Ураховуючи той факт, що позивач є «господарем» свого позову відповідно до принципу диспозитивності, суд при втраті інтересу позивача до позову не може здійснювати судовий захист за пред'явленим позовом. Однак, на наш погляд, законодавець у даному випадку в повній мірі не врахував інтереси такого суб'єкта права на судовий захист, як відповідач. Як передбачається ст. 207 ЦПК України, процесуальним наслідком залишення заяви без розгляду є можливість повторного звернення до суду. Як свідчить судова практика, після застосування судом п. 3 та п. 5 ст. 207 ЦПК України, непоодинокі випадки повторних звернень позивача до суду з тотожним позовом.

Таким чином, відповідач може бути втягнутий при недобросовісній поведінці позивача та зловживанні його правом на судовий захист у тривалу судову тяганину, навіть за необґрунтованими позовами. У зв'язку з цим пропонуємо доповнити п. 3 та п. 5 ст. 207 ЦПК України положенням, відповідно до якого у вищезазначених випадках залишати заяву без розгляду суд має виключно за згодою відповідача. В інших випадках відповідач як суб'єкт права на судовий захист має зберігати за собою право вимагати від суду розгляду справи по суті та ухвалення судового рішення.

Відповідно до п. 6 ст. 207 ЦПК України суд залишає заяву без розгляду у випадку, коли між сторонами укладено договір про передачу справи на вирішення до третейського суду і від відповідача надійшло до початку з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами заперечення проти вирішення спору в суді. На наш погляд, така підстава має бути виключена із чинного цивільного процесуального законодавства, оскільки, на наш погляд, протирічить такому європейському стандарту, як доступність до правосуддя. Крім того, наявність цієї підстави у цивільному процесуальному законодавстві є нелогічною, оскільки ст. 122 ЦПК України не передбачає наявності третейської угоди чи третейського застереження в якості перешкоди у відкритті провадження у справі. Ураховуючи той факт, що судова форма захисту цивільних прав є найвищою гарантією їх захисту і що відповідно до ч. 3 ст. 3 ЦПК України відмова від права на звернення до суду за захистом є недійсною, наявність третейської

угоди чи третейського застереження не повинна бути перешкодою для звернення до компетентного державного суду як носія судової влади.

Стаття 207 ЦПК України також передбачає в якості підстави залишення заяви без розгляду випадки, коли особа, в інтересах якої у встановлених законом випадках відкрито провадження у справі за заявою іншої особи, не підтримує заявлених вимог і від неї надійшла відповідна заява. За нашим переконанням, у цьому випадку така заява має розглядатися як відмова від позову, а провадження у справі має бути закрито. Тому, на наш погляд, зазначене положення ст. 207 ЦПК України має бути скасовано.

Відповідно до п. 8 ст. 207 ЦПК України суд залишає заяву без розгляду у випадку, якщо провадження у справі відкрито за заявою, поданою без додержання вимог, встановлених у статтях 119 і 120 ЦПК України, та не було сплачено судовий збір і позивач не усунув ці недоліки у встановлений судом строк. Вважаємо, що зазначена підстава залишення заяви без розгляду є недемократичною і має бути виключена, оскільки, на наш погляд, неправильно долю процесу ставити в залежність від процесуальної помилки суду, оскільки відповідність заяви статтям 119, 120 ЦПК України та сплату судового збору суд має перевірити при вирішенні питання про відкриття провадження у справі, позитивно вирішивши питання про відкриття провадження у справі, суд має розглянути справу та ухвалити судові рішення на підставі принципу змагальності з урахуванням наданих доказів та в судовому рішенні розподілити судові витрати, стягнувши їх з тієї чи іншої сторони.

Таким чином, належна юридична конструкція процесуального інституту залишення заяви без розгляду покликана сприяти забезпеченню прав та інтересів як позивача, так і відповідача, вдосконалити судову процедуру та забезпечити дотримання таких європейських стандартів, як доступність до правосуддя та права на справедливий судовий розгляд.

Література

1. Позовне провадження : монографія / В. В. Комаров, Д. Д. Луспенник, П. І. Радченко та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 552 с.
2. Курс цивільного процесу : підручник / за ред. В. В. Комарова ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2011. – 1352 с.

Рожнов О. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПОНЯТТЯ ПОНОВЛЕННЯ ТА ПРОДОВЖЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ

Відсутність легального визначення понять поновлення та продовження процесуальних строків дає можливість науковцям пропонувати власні визначення. Так, С. С. Бичкова вказує, що поновлення строку передбачає відновлення первісного строку для вчинення певної процесуальної дії, а продовження – надання додатково-